

VÍGH-SZABÓ MELINDA

Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet

vigh.szabo@gmail.com

Módszerek és tapasztalatok egy finnugor nyelv tanítása során

Teaching Estonian as a foreign language has many special features and conditions different from teaching other world languages: as a small language it belongs to those languages which are less taught in Europe; there are no established step-by-step precedents for learning the language; only a few teaching aids are available; there are only a few extracurricular opportunities to practice the language. The duration of teaching – with a low number of classes per week – doesn't exceed a semester in the case of Hungarian major students. This time is enough for Hungarian native speakers to learn the structural, typological features of another Finno-Ugric language. Learning Estonian entails some psychological problems too.

Under these conditions the teaching material must be restricted to the most necessary parts. Based on the results of the students' questionnaires and the reflection papers I am working on a teaching material which should meet the requirements of the students' needs and the one-semester subject.

1. Az észt mint idegen nyelv – oktatás és feltételek

Az észt mint idegen nyelv oktatása – a magyar mint idegen nyelvhez hasonlóan – számos specifikus vonással és a világnyelvektől eltérő feltételekkel rendelkezik: mint kisnyelv, Európában a kevésbé oktatott nyelvek közé tartozik. Ennek ellenére iskolai, egyéb intézményi/társasági és felsőfokú keretek között a világ számos országában oktatják anyanyelvi lektorok segítségével. Az észt lektori hálózat kiépítése az észt Művelődési és Tudományos Minisztérium, valamint az Észt Intézet feladata, amely az ún. *Észt nyelvi és kulturális felsőfokú tanulmányok programja külföldön* keretein belül zajlik (*Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programm*, EKKAV)⁴. Az észt nyelv jelenleg 16 állam 32 főiskoláján és egyetemén van jelen mint idegen nyelv. Az észt nyelv oktatása a finnországi felsőoktatásban a legkiterjedtebb, ahol az észt nyelv a finn szakosoknak kötelező tárgy. Finnországban észtet oktatnak a Helsinki Egyetemen, a Turku Egyetemen, az Oulu Egyetemen, a Jyväskyläi Egyetemen és a Tamperei Egyetemen. Svédországban, Oroszországban és Németországban is nagy hagyományai vannak az észt nyelv oktatásának. Európában kiemelkedő észt nyelvi oktatás működik Lengyelországban, Nagy-Britanniában, Csehországban. Európán kívül jelentős észt tanítás folyik az USA-ban és Kanadában. Az elmúlt pár évben észt anyanyelvi lektorok érkeztek Pekingbe és Vilniusba.

Magyarországon 1992-től a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskolán (Tiina Rüütmaa, Mirjam Link, Marju Ilves, Kristiina Lutsar), a Debreceni Egyetemen

⁴ A legfrissebb adatok *Az észt nyelv és kultúra a világban (Eesti keel ja kultuur maailmas)* oldalról származnak (<http://ekkm.estinst.ee/sisu/akadeemiline-valisope/>).

⁵ *Az észt nyelv kézikönyve (Eesti keele käsiraamat)*, <http://www.eki.ee/books/ekk09/?p=3> kilencven

szintén 1992-től (Anu Kippasto, Leila Kubinyi, Hiie Rüütel, Kirli Ausmees, Kai Tiislär), ezen kívül az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (Lea Kreinin, Reet Klettenberg, Leila Kimmel) és a Szegedi Egyetemen (Anne Tamm, Kerdi-Liis Kirs, Reet Klettenberg, Kerdi-Liis Kirs) tanulhattak a diákok észtül észt anyanyelvi lektor segítségével. 1990-1995 között a Pécsi Egyetemen az észt Paul Kokla vezette a finnugor tanszéket. Az ELTE-n 1994-ben indult be az észt minor szak. Jelenleg Budapesten, Debrecenben és Szegeden tanulhatnak a hallgatók észtet lektor közreműködésével.

A lektori hálózaton keresztül az észt nyelvet ezen kívül 27 állam iskolájában, intézményében tanítják tanórák, nyelvkurzusok és ún. vasárnapi iskolák keretein belül. Észt iskolák találhatók többek között Norvégiában, Krétán, Grúziában, Ukrajnában, Ausztráliában, Luxemburgban stb. Magyarországon az Észt Intézetben lehet még észtül tanulni. Az intézetet 1989-ben alapították, és működését az Észt Kulturális Minisztérium (Eesti Kultuuriministeerium) támogatja.

Az interneten is találkozhatunk színvonalas online észt oktatással, angol vagy orosz nyelvi közvetítéssel (<https://www.keeleklikk.ee>, amelyhez egy kulturális e-kurzus is csatlakozik; <http://www.oneness.vu.lt/ee>).

Az észt nyelv tanítása külföldön és így Magyarországon is nem célnyelvi környezetben zajlik. Az észt nyelvi környezet elérése mindig nemzetközi kapcsolatok, ösztöndíjas lehetőségek függvénye. Az észt nyelv oktatásának nincsenek graduális előzményei, így a tanítás nálunk döntően felsőoktatási intézményekben folyik. A tanítást nehezíti, hogy a módszertani munkához és tanuláshoz kevés segédeszköz áll rendelkezésre, a tanórán kívül alig van lehetőség az észt nyelvvel való találkozásra. Az észt tanulása számos pszichés nehézséggel is együtt jár: az észt a nehezen elsajátítható nyelvek közé tartozik – az agglutináló nyelvekre jellemző gazdag morfológiai és szintaktikai rendszer megkívánja a morfémák típusának helyes meghatározását és sorrendjét, a helyes alaktani értelmezést, amely segít a szavak felépítésének elemzésében és a mondattani szerepek eldöntésében. Pléh szerint az agglutináló nyelvekben az alaktan a „szabályok meglétének, korlátainak” legjellemzőbb vizsgálati terepe (Pléh, 2000). Pléh kutatásai során megbizonyosodott arról, hogy a magyar nyelvben a feldolgozás során az alaktanra koncentrálnak, „amely egészében lokálisabb döntéseket használ” (vö. Pléh, 2000). Korábbi kontrasztív kutatásaim és hibaelemzéses vizsgálataim bebizonyították, hogy az észt nyelvben – a magyar nyelvhez hasonlóan (vö. Pléh, 2000) – a morfológiai és a szintaktikai szint, illetve ezek kapcsolódási területei a leghangsúlyosabbak; a mondatmegértéshez folyamatos alaktani és szintaktikai elemzést kell végezni. Az észt nyelv morfológiai nehézségeinek okai egyértelműen az alaktan gazdagságában és az agglutinációval járó szintagmatikus kapcsolatokban keresendők (vö. Vígh-Szabó, 2011)⁵.

5 Az észt nyelv kézikönyve (*Eesti keele käsiraamat*, <http://www.eki.ee/books/ekk09/?p=3>) kilencven névszóragozási típust különböztet meg. A névszók áttekinthetőbb osztályozására hét névszóragozási osztályt és ezek fő-, illetve altípusainak csoportjait alkották meg.

Az észti nyelv oktatásának időtartama – alacsony heti óraszámmal és kötelező tárgyfelvétellel – magyar szakosok esetében nem haladja meg a fél évet. Természetesen ez az idő elegendő arra, hogy a magyar anyanyelvűek egy másik finnugor nyelv szerkezeti, tipológiai vonásaival megismerkedjenek; a két, döntően agglutináló nyelv rendszerét kontrasztív szempontok szerint összevegyessék.

Habár azt gondolhatnánk, hogy két nyelv tipológiai hasonlósága kedvez a célnyelv elsajátításának, ez a feltételezés nem minden esetben állja meg a helyét. A tipológiai azonos nyelvek egymástól való távolsága is döntő lehet a kontrasztív szemléletű nyelvoktatásban. Az észti és a magyar nyelv viszonylatában az állítás legfeljebb az agglutináló nyelvekre jellemző tö + toldalék együttes használatában nyilvánul meg. Az elsajátítási folyamatban nem szabad megfeledezni az egyéb nyelvi hatásokról sem; azon nyelvekről, amelyekből már bizonyos kompetenciával rendelkezik a nyelvelsajátító. Mivel az észti nyelv tanulását sok esetben már megelőzte a német és/vagy angol, illetve egyéb indogermán nyelvek tanulása, a nyelvtanuló már számos nyelvelsajátítási stratégiával rendelkezik, és ezzel a tudással könnyebben tud hipotéziseket felállítani, amelyek fontosak lehetnek az újabb idegen nyelv elsajátításában.

Az alapnyelvhez képest minden modern uráli nyelv sokat változott, de a típusváltásban az észti tette meg a legnagyobb lépést, elsősorban a német nyelv hatására (Pusztay, 2003). Az észti és a német nyelv struktúrabeli hasonlósága sokszor kedvez a magyar anyanyelvű, észti nyelvet tanuló számára.

2. Az észti mint finnugor nyelv a Pannon Egyetemen

A Pannon Egyetem Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézetének finnugor nyelvészeként és az észti nyelv kutatójaként természetes volt számomra, hogy a magyar szakos hallgatók (szerencsére) kötelező *Finnugor nyelv* elnevezésű kurzusán az észti nyelvvel ismertessem meg a diákokat.

A kurzusra szánt idő egy félév, heti másfél órában. Ilyen feltételek mellett a tananyag csak a legszükségesebb ismeretekre korlátozódhat. A nyelvi ismereteken túl az órán lehetőség van az észti kultúra, irodalom, film, zene, gasztronómia stb. megismerésére is. A témákat a hallgatók dolgozzák fel, és kivetített prezentációval kísért kiselőadásokkal mutatják be.

A következőkben egyrészt azokat az észti nyelvi jelenségeket mutatom be, amelyek az észti órán szóba kerülnek, másrészt azokra a nyelvi tulajdonságokra is kitérek, amelyek nem képezik a törzsanyag részét vagy nehézségük, vagy pedig összetettebb voltak miatt. A kurzus célja nem az elriasztás, hanem a magyar egyik (távolabbi) rokon nyelvének bemutatása és e kis balti-finn nép megszerettetése.

2.1. A kiejtés

Az egy szemesztert felölelő nyelvtanulás során a nyelv alapvető, azonnal szembeötlő jelenségeire koncentrálunk. A kiejtés és a grammatika az adott óra tematikájába illeszkedik, külön időt nem fordítunk a gyakorlásra.

A kiejtésben csak pár hang okozhat kisebb-nagyobb problémát: ilyen a kétféle [e] megkülönböztetése (*e* – középső nyelvállás; *ä* – alsó nyelvállás), a palatoveláris ajakréses [e] és [ö] között ejtett, hullámvonallal ellátott *õ*; a magyar nyelvben teljes értékű zöngés zárhangok félzöngés ejtése [b, d, g], amelyek ritkábban fordulnak elő zöngétlen párjuknál; illetve a kettőshangzók (difftongusok) jelenléte, amelyek a magyar nyelvtől sem idegenek, ha csak a nyelvjárásainkra gondolunk. A hangzók hosszúsága kettőzéssel jelölt. A stabil első szótagi szóhangsúly eltűnése idegen szavakban (*hotell*, *idee*), valamint a palatalizáció írásban jelöletlen, jelentésmegkülönböztető jelensége (*palk* 'fizetés' ~ *pal'k* 'gerenda'; *tall* 'bárány' ~ *tal'l* 'istálló') nem kerül elő az órán, mivel az ilyen jellegű szavak nem szerepelnek a 12-14 hetet felölelő kurzus szóanyagában. Az észti nyelv kiejtésében jelentkező három jelentésmegkülönböztető hosszúsági fok, amelyek az adott lexéma különböző eseteit jelölik, szintén nem tananyag (*kool* I., nominatívusz 'iskola'; *kooli* II., genitívusz; *kooli* III., partitívusz). Az észti tehát nemcsak a hangoknak, hanem a szavaknak is van hosszúsági foka, amelyet a szóbeljeji hangok hosszúsági foka határoz meg. Az első órán, amikor az észti nyelv érdekességeire, a korábban tanult idegen nyelvektől és az anyanyelvtől eltérő jelenségeire hívom fel a figyelmet, természetesen ezek a nyelvi tulajdonságok is megemlítődnek.

A magánhangzó-harmónia szorosan összefügg az agglutinációval, hiszen a töveken belüli hangrend mellett a toldalékmorfémák magánhangzói is hangrendi illeszkedéssel alkalmazkodnak a tőhöz. A magyar nyelvben szépen érvényesül a harmónia, amelynek tartománya a szótő és annak toldalékai (Siptár, 2003: 163). A hangrend jelensége megvan a finnben, a cseremiszen (mariban) és a mordvinban, illetve legközelebbi rokonaink, a vogul (manysi) és az osztják (hanti) egyes nyelvjárásaiban. A hangrendi harmónia az észtiből eltűnt, viszont a különböző hangváltozások miatt csak bizonyos magánhangzók állhatnak az első és nem első szótagokban (ez alól találunk kivételt idegen és jövevényszavakban).

2.2. Alaktani sajátosságok

A magyar és észti nyelv alapvetően agglutináló jellegű, mivel a tőhöz kapcsoljuk a különféle affixumokat, s ezek általában egy grammatikai jelentést hordoznak. A nyelvtipológiában ez az ún. belső analitizmus (Laczkó, 2000: 38; Havas, 1974: 31), azaz a tő hordozza a lexikai jelentést, a nyelvtaniakat pedig analitikus kötött morfémák (*ház|ban*, *maja|s*). A magyarban van példa külső szintetizmusra is, ahol a kötött affixum (szintetikus jelentéshordozó) több grammatikai viszonyjelentést is hordoz: a *szeretlek* szóban az affixum kifejezi az egyes szám első személyt és a tárgyat is. Az észti van példa belső

szintetizmusra is, ahol a szótó hordozza a grammatikai jelentéseket: *kätte* 'kézbe', 'kézhez' sg. illat. (*käesse* helyett), *tuppa* 'szobába' sg. illat. (*toasse* helyett).

Agglutináló nyelveknél elsődleges feladat a képző-jel-rag sorrend vizsgálata. A finnugor nyelvi sajátosságokat leginkább megőrző finn nyelv a magyarhoz viszonyítva más sorrendet alkalmaz például az esetragok és a birtokos személyjelek kapcsolatánál: *talo* szótó | *ssa* iness. | *ni* birt. személyjel sg. 1. 'házamban'. Ugyanez a tartalom a magyarban: *ház* szótó | *am* birt. személyjel sg. 1. | *ban* iness.⁶ Az észtnben: *minu* személyes névmás genitivusi alakja, *maja* szótó | *s* iness. 'házamban'. Egyes észtn nyelvjárásokban még él a birtokos személyjel, de használata keveredik a személyes névmás genitivusi alakjával: *minu majani* (Pusztay, 2001: 10).

Az észtn és a magyar nyelvben a legnagyobb problémát esetenként a morfé-mákra bontás okozza. Sokszor nehéz eldönteni, hogy hol végződik a szótó és hol kezdődik a toldalék. Ez a nehézség összefüggésbe hozható a tövvariánsok kérdésével és a toldalékok produktivitásával.

Az észtnben igen változatos képet mutat a névszói és igei tövvariancia (*käsi* 'kéz': *käe*-, *kät*-, *kätte* (*käe*-), *kä*-, *käs*-, *kä*-; *minema* (ma-inf.) 'megy': *lähe*- ind. praes., *läks*, *läks*- praet., *minna* da-inf). Az egyalakú tövek mellett számos többalakú tö is megjelenik. A szavak felének 2-3 töve is létezik, amelyek oly mértékben eltérhetnek egymástól, hogy összetartozásuk alig felismerhető. A tövvariancia a tövváltozások két nagy csoportjára vezethető vissza: egyrészt a fokválta-kozás jelenségére, amely során minőségileg vagy mennyiségileg változik meg a tö hosszúsági foka és a töbelseji hangok, másrészt a végződésváltakozásra, amely a szótövégi hangot érinti. Hasonló jelenség a magyar többalakú névszótövek toldalékolásánál is megfigyelhető, ahol szintén mennyiségi vagy minőségi változás következik be affixum kapcsolásakor (*fa* ~ *fák*; *bíró* ~ *bírák*).

Az észtn összetett alaktan elsajátításában az együttlátás képességének kifejlesztése elengedhetetlen. A gazdag morfológia megtanulása csak folyamatos bővítéssel, vagyis a képzett és összetett szavak, szócsaládok begyakoroltatásával képzelhető el. Nem utolsó sorban a sokszor felismerhetetlenségig megváltozott szótó alapeseteinek együttes tanulása jelentheti az egyetlen célravezető utat.

A névszó- és ige-tő-variancia nehezen rögzül a tanulóknál. E kezdeti szakaszban sokkal inkább támaszkodunk egy-egy szó gyakoriságára, a helyesen rögzült alakzatokra. A leggyakrabban előforduló igei és névszói alakzatok ismételt gyakoroltatása elvezethet egy olyan képességhez, amely segítségével később egy új szó is sikeresen toldalékolható anélkül, hogy tudatosan a megfelelő osztályba sorolnánk. Ez azonban a hosszabb időt felölelő kurzus(ok) célja lenne. A félév alatt csupán a leggyakrabban előforduló szavak főalakjait (névszók esetében sg. nom., gen., part.; igék esetében ma-inf., ragozási tö, imperfektum) kérjük számon, hiszen nélkülük nem tudunk ragozni. A névszók sg. genitivusi alakjához

⁶ A magyarban is találunk ellenpéldát a képző-jel-rag sorrendre: gondoljunk csak pl. a *nagybani* (piac) vagy *jövőbeni* (terveink) szavainkra. Ezekben a rag megelőzi az -i melléknévképzőt.

járul a többes szám nominativus jele, az esetragok illativustól, valamint a névutó is a névszó genitívuszi alakja után áll. Egyes szám illativusban affixum nélküli tövariánsok is felléphetnek névszók esetében (*maja* sg. nom. 'ház', *majja* sg. illat. 'házba' (*majasse* helyett); *tuba* 'szoba' sg. nom., *tuppa* sg. illat. 'szobába' (*toasse* helyett); *linn* 'város' sg. nom., *linna* sg. ill. 'városba' (*linnasse* helyett), Tallinn ~ Tallinna 'Tallinnba'); a zárójelben lévő példák jelentésük miatt az órán is előfordulnak. Ezekből a szintetikus tövariánsokból más alakot nem képeznek. Itt a pusztá tö fejezi ki a nyelvtani jelentést (Havas, 1974: 26).

A legtöbb uráli nyelvben gazdag esetrendszer található, amely elsősorban e nyelvek szintetikus természetének köszönhető. A finn és az észt esetrendszerek sokkal kevesebb eltérést mutatnak, mint az észt és a magyar rendszerek. A magyar és észt esetrendszernek két sajátossága van: az irányhármasság és a külső-belső helyjelölő esetek megkülönböztetése – erre az észtben külön hangsúlyt fektetünk. A magyarban ehhez még társul a külső viszonyt jelölő kategóriákon belül az érintkezés megléte vagy hiánya szerinti különbségtétel: *asztalra*, *asztalon*, *asztalról* (vö. Csire, 1996: 7).

Az észt a tárgyat kifejezheti nominatívussal, genitívussal és partitívussal. Külön szabályok írják le azt, hogy a teljes tárgy mikor áll nominativusban és mikor genitívusban, illetve hogy a tárgy mikor részleges/partitívusi. Ezeket a szabályszerűségeket sem rögzítjük, elegendő a kifejezések megtanulása, amelyekben egyik-másik tárgyjelölés előfordul.

Külön szólni kell az észt rendhagyó igékről, jóllehet Antal szerint a magyar nyelvben nincsenek rendhagyó igék, ha a morfológiai szerkezetet tartjuk szem előtt (Antal, 1977: 13). A különféle tövariánsokat egymás alternánsaiként is fel-foghatjuk. Az észt nyelvtanok külön foglalkoznak azokkal az igékkel, amelyek ha a négy igeragozási osztály valamelyikébe be is sorolhatók, ragozásuk mégis rendhagyó (vö. Kippasto – Nagy, 1995; Erelt, Ross *et al.*, 2000). A kurzuson pár rendhagyó ige kerül elő, ezeket több órán keresztül gyakoroljuk.

Ugyanígy nem esik szó külön az igei vonzatokról; az adott ige megtanulása mindig kontextusban történik, a vonzat hozzárendelése automatikus (a magyar szerkezettől való eltérésre mindig figyelmet fordítunk). 1997-ben jelent meg Kippasto, Nurk és Seilenthal tollából a *Magyar-észt vonzatszótár (Ungari-eesti rektsioonisõnastik)*, amely az interneten is elérhető (<http://www.ut.ee/Ural/UERS/>). A kiadvány nagy segítséget jelent a vonzatok közötti eligazodásban azoknál a hallgatóknál, akik jobban érdeklődnek a nyelv iránt.

Az észt igei paradigma szerves részei a kijelentő alakok mellett azok tagadó alakjai. A tagadásra a finnugor nyelvek többsége ún. tagadó igét használ, amely a magyar nyelvből valószínűleg kiveszett. Az észtben a tagadás vonatkozhat mondatra vagy mondatrészre, és mindig azelőtt a mondatrész előtt áll, amelyre vonatkozik. A tagadószók az észt nyelvben nagy változatosságot mutatnak, a hallgatókkal csak az *ei* tagadószóval foglalkozunk, amellyel névszót (tagadószó

+ létige + névszó) és igét (tagadószo + ige jelen idejű, személyragtól megfosztott töve) is tagadhatunk.

Az észt főnévi igenév a lexikográfia fontos eleme, ráadásul kettő van belőle: a *ma-* és a *da-* (-ta, -a, -la, -na, -ra) infinitívus⁷. Az észt órán csak a *mainfinitívus*ról esik szó mint tananyag.

2.3. Morfoszintaxis, szintaxis

Az egyik legszembevetőbb különbség a magyar és az észt nyelv között a kopula hiánya, illetve megléte. A finnugor nyelvek nagy részében (a balti finn nyelvek és a lapp kivételével) a nominális predikatív szerkezet nem tartalmaz létigét (Keresztes, 2002). Az észt mondatban mindig szerepel ige, így az olyan nominális állítmányú mondatokban, mint a *Ta on õpetaja. Nad on õpetajad* ('Ő tanár.' 'Ők tanárok.') megtalálható az *olema* ('lenni') ige sg. 3. személyű alakja (*on*). Ha azonban ragaszkodunk a nullmorféma elmélethez, akkor feltételezhetjük, hogy a *lenni* ige megfelelő alakja az *Õ tanár* és az *Ők tanárok* ind. praes. 3. személyű magyar mondatokban is jelen van (vö. Antal, 1977: 7).

Az észtben nincsenek névelők. Névelő hiányában a következő észt mondatban *Poiss istub tugitoolis* a következő fordítási megoldások lehetségesek: a) Egy fiú ül a karosszékekben. b) A fiú ül a karosszékekben. c) A fiú egy karosszékekben ül. d) Fiú ül a karosszékekben. A határozottság, illetve határozatlanság kérdését mindig a szituáció és a szöveggörnyezet, valamint a téma-réma kapcsolat dönti el.

A birtoklás tényének kifejezése mind a finnugor, mind az indoeurópai nyelvekben megtalálható. Különleges jellegzetesség azonban a finnugor nyelvekben az indoeurópai nyelvektől eltérően a *habeo* ige hiánya (Takács, 1972: 329). Hasonló funkciót lát el az észt létige is – a birtok számától függetlenül egyes szám harmadik személyben, míg a birtokos adessivusban áll: *Mul on koer.* 'Nekem kutyám van.' *Kadril on kassid.* 'Kadrinak macskái vannak.'

A feltételezések szerint az uráli nyelvekben a minőségjelző és a jelzett szó között nem volt egyeztetés, csak a balti finn nyelvekben van ma is szám- és esetbeli egyeztetés – teljes egyeztetés alakult ki a finnben, részleges az észtben és a lappban (Hajdú 1981: 167). Az észt jelzői szerkezeteket szintagmatikai elvek határozzák meg (Havas, 1974: 33), mivel többnyire ragisméltés figyelhető meg a jelzői szintagmákban – a minőségjelzőt és a jelzett szót egyeztetik számban és a legtöbb esetben (*ilusas toas* 'szép szobában'). A terminativusi, essivusi, abessivusi és komitativusi jelzői szintagmák kivételesek – bennük a jelző genitivusban áll, csupán számban egyezik a jelzett szóval, és a jelzett szó veszi fel az esetragot (*ilusa tüdrukuga* 'szép lánnyal', *ilusate majadeni* 'szép házakig').

⁷ A legújabb grammatikákban felvetik egy *vat*-infinitívus lehetőségét is, amely a *v*-participium partitivusi alakja, és egyre inkább önállósul: *Ma nägin sind magavat.* 'Láttalak aludni.' *Kuulsin väljas lauldavat.* 'Hallottam, hogy kint énekelnek.' (Rüütmaa, 2005).

A mennyiségjelzős szerkezetekben a magyar nyelv őrzi az ősi sajátosságot, vagyis a többséget kifejező mennyiségjelző után egyes számban hagyja a jelzett szót (*négy ember, sok ember*) és a jelző nem egyezik a jelzett szóval (*négy ember, a sokadik embernek*) (Peneva, 2005). Az észten az egynél nagyobb tőszámnevek után a főnévi alaptag egyes partitívusban áll (*neli raamatut* 'négy könyv').

2.4. Lexémaszint

A lexémaszint inter- és intralingvális jelenségei közé sorolhatók a hasonló hangalakú, de eltérő jelentésű szavak felcserélése; a megközelítőleg azonos jelentéstartalmú lexémák téves használata; a magyarral egyező, de eltérő jelentésű észti hangalakokkal való játék, ami az észten elsősorban a „rossz” kiejtés eredménye (pl. *ilus* [ilus] 'szép' ~ *Ilus* 'lánynev').

3. Motivációkutatás és hallgatói reflexiók

Az észti kurzust egy hallgatói kérdőív kitöltésével és egy hallgatói reflexiókat felmérő lappal zártam⁸. A kérdésekre 21 diák adott választ. Ebből a 21 hallgatóból tizennégy már rendelkezett korábbi ismerettel az észti nemzetről. Az információkat elsősorban az internetről, televízióból és folyóiratokból szerezték, de néhányan a rádióból, korábbi iskolai tanulmányaik során vagy könyvekből kaptak tájékoztatást az észtekről.

A korábban tanult nyelvek között az angol, a német és újlatin nyelvek szerepeltek. Bizonyos nyelvi-grammatikai szituációkban az angol és a német erősebb kapaszkodót jelenthet a magyar nyelvénél (tizenegyen érezték úgy, hogy segített az anyanyelvi kompetencia, 10-en nem érezték szerkezeti hasonlóságokat).

14-en nagyon nehéznek találták az észti nyelvet – a nehézségek elsősorban a névszó- és igeragozás variabilitásában, a szavak ejtésében és írásában, a névelő hiányában, az esetrendszer gazdagságában jelentkeztek.

A 21 hallgatóból kilencen az órán kívül is keresték a kapcsolatot az észtekkal, az észti nyelvvel, sokan online kurzusokba is bejelentkeztek. A diákok egy kivételével Észtországba is szívesen eljutnának, 18-an pedig folytatnák a nyelv tanulását, amire sajnos a jelenlegi képzési rendszerben nincs lehetőség. A legtöbben szívesen vennének egy olyan nyelvkönyvet, amely a félév anyagát rögzíti.

A hallgatói reflexiók az oktató számára nyújtanak hasznos visszajelzéseket; a pozitív visszacsatolás megerősíti abban, hogy érdemes energiát fektetnie egy másik finnugor nyelv megismertetésébe, és az a tananyag, ami erősen szelektált, elegendő ahhoz, hogy a magyar mint anyanyelv és az észti mint rokon, kevesek által beszélt balti-finn nyelv azonosságait, különbségeit és „kincsestárát” feltárja. A hallgatói reflexiók közül néhány: „színes, érdekes, jó hangulatú, kifo-

⁸ Ennek a 2014-es vizsgálatnak volt egy korábbi, 2003-as előzménye is, amelyben budapesti, debreceni és szombathelyi észti tanuló hallgatók vettek részt. A két vizsgálat eredményeinek összevetése és értékelése egy másik tanulmány témája lesz.

gástalan óra”, „tovább kellene tanulni”, „elektronikus feladatok kellenének”, „ez volt a kedvenc kurzusom”, „jó volt a kontrasztív szemlélet”, „nyelvtanuláshoz is meghozta a kedvem”.

4. Kitekintés

A tapasztalatok és a visszajelzések alapján egy olyan oktatási segédanyag megvalósításán dolgozom, amely megfelel a hallgatók és az egy szemesztert felölelő tárgy elvárásainak. Az észt füzetnek egy új, a nyelvkönyvpiacon még nem alkalmazott szerkezete lesz, amely azt is lehetővé teszi, hogy a jövőben egy digitális anyag is megszülethessen.

Egy észt anyanyelvű nyelvész szakemberrel lektoráltatott és a hallgatók által illusztrált és képeikkel gazdagított füzet minden egyes leckéje a következő felépítést követi: 1. *Figyelj jól!* (lecke szöveganyaga); 2. *Tapasztalat* (a tananyagban megjelenő grammatikai, szemantikai, pragmatikai információ); 3. *Magyarízrat* (az információ kifejtése); *Gyakori hibák és veszélyek* (a hibatapasztalatok átadása); 4. *Kapcsolatok* (az anyag nem nyelvészeti kapcsolódási pontjai, világítás szélesítése, az észt kultúra megismertetése); 5. *Mit tanultunk?* (feladatok); 6. *Önellenőrző kérdések, feladatok megoldásai*.

Irodalom

- Antal L. (1977) Egy új magyar nyelvtan felé. Budapest: Magvető Kiadó.
- Csire M. (1996) Helyjelölő esetek az észtben és a magyarban. *Folia Estonica IV/Colloquia Contrastiva III, Savariae* (Szombathely), 7-26.
- Erelt, M., Erelt, T., Ross, K. (2000) *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Hajdú P. (1981) *Az uráli nyelvészet alapkérdései*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Havas F. (1974) Az észt nyelv tipológiai hovatartozásának problémája. *Nyelvtudományi Közlemények* 76., 1-2. szám, 23-36.
- Keresztes L. (2002) Finnugor kontrasztív nyelvészeti elemzések. *Folia Uralica Debreceniensia* 9. Debrecen.
- Kippasto, A., Nagy J. (1995) *Észt nyelvkönyv*. Miskolc: Bíbor Kiadó.
- Laczkó K. (2000) Az alaktan tárgya és alapkategóriái. In: Keszler B. (szerk.): *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Peneva, D. (2005) Egyeztetési típusok a magyarban, a finnben, az észtben és a lappban I. (Attributív szerkezetek). *Folia Uralica Debreceniensia* 12., Debrecen.
- Pléh Cs. (2000) A magyar morfológia pszicholingvisztikai aspektusai. In: Kiefer F. (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan. Morfológia*. 3. kötet. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Pusztay J. (2001) Egységesülési folyamatok Közép-Európa nyelveiben. In: *Egységesülési folyamatok Közép-Európa nyelveiben. (Igeköltő-vizsgálatok)*. *Genius loci* 3, Szombathely, 9-29.
- Pusztay J. (2003) *Közép-Európa: nyelvi konvergenciátáj. Fejezetek a nyelvi egységesülés vizsgálatához*. Szombathely: Savaria University Press.
- Siptár P. (2003) Hangtan. A magánhangzó-harmónia. In: Kiefer F. (szerk.): *A magyar nyelv kézikönyve*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Takács J. (1972) A birtoklás sajátos kifejezőmódjainak magyar-német összevető vizsgálata. In: Horváth M., Temesi M. (szerk.): *Összevető nyelvvizsgálat, nyelvoktatás*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Vígh-Szabó M. (2011) Magyar-észt kontrasztivitás és hibaelemzés (Egy észt gyakorlókönyv koncepciója). Veszprém: Doktori értekezés.

Internetes hivatkozás

<http://ekkm.estinst.ee/sisu/akadeemiline-valisope/> 2014. október 22.

<https://www.keeleklikk.ee> 2014. október 22.

<http://www.oneness.vu.lt/ee> 2014. október 22.

<http://www.ut.ee/Ural/UERS/> 2014. október 24.

<http://www.eki.ee/books/ekk09/?p=3> 2014. október 26.